

ВПЛИВ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Білан Станіслав Юрійович

*здобувач ступеня доктора філософії
за спеціальністю «Право»*

*Науково-дослідний інститут публічного права
м. Київ, Україна*

Доступність медичної допомоги є гарантованим Конституцією України правом громадян, яке передбачає надання безоплатно в будь-яких державних та комунальних закладах охорони здоров'я, які є територіально зручними (доступними) для особи, медичної допомоги кожному, хто її потребує, в обсязі, який необхідний в конкретний період часу відповідно до стану здоров'я громадян.

Доступність медичної допомоги як принцип охорони здоров'я – це одна з основних (керівних) ідей, положень, які виступають основою для формування та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я. Вони включають в себе систему публічного адміністрування, що спрямована на забезпечення цього принципу, і включає в себе ряд завдань щодо: створення територіально доступної і спроможної мережі закладів охорони здоров'я, забезпечення достатньої кількості медичного персоналу, забезпечення безперервного фінансування з державного та місцевих бюджетів необхідних видів медичної допомоги тощо.

Тому корупційні прояви в сфері надання медичної допомоги посягають на базові конституційні права громадян, підривають довіру суспільства до держави і налаштовують суспільство проти держави, що є вкрай негативним для безпеки держави в цілому [1, с. 51], адже суспільна невдоволеність завжди веде до дестабілізації ситуації в державі [2, с. 150].

Елементами доступності медичної допомоги, на нашу думку, є:

1) особиста доступність – рівний доступ до медичної допомоги для всіх, адже медична допомога є правом кожного і повинна бути надана кожному, хто її потребує, в обсязі, який особа потребує та вчасно. Тому своєчасність медичної допомоги для пацієнта характеризує її особисту доступність. Звісно, що окремі категорії пацієнтів можуть потребувати медичної допомоги в більшому обсязі, ніж інші, тому рівність не означає однаковий обсяг надання медичних послуг, а лише означає рівність доступу для всіх громадян до медичної допомоги і справедливий доступ до неї, коли кожна особа отримує стільки допомоги, скільки вона потребує, але при цьому немає порушення прав інших пацієнтів;

2) фінансова доступність – надається безоплатно для пацієнта в державних та комунальних закладах охорони здоров'я в обсязі, який гарантується державою і є однаковим для всіх громадян. Тут мова не йде про абсолютну безоплатність всього для пацієнтів, а про гарантування державою безоплатності медичної допомоги в обсязі, який обумовлюється станом пацієнта. Фінансова доступність медичної допомоги викликає чи не найбільше дискусій серед науковців та практиків;

3) територіальна доступність – наявність розвинутої спроможної мережі ЗОЗ, яка спроможна забезпечити потребу населення на певній території всіма видами медичної допомоги в обсязі, який їм необхідний. Сюди слід включати не лише територіальну наявність ЗОЗ, але й наявність кваліфікованого медичного персоналу та необхідного медичного обладнання на певній території, яке дозволяє надавати конкретні необхідні види медичної допомоги за тими напрямками, які потрібні населенню.

В кожному з цих елементів можливі певні корупційні прояви, але найчастіше мова йде про неформальні платежі у сфері охорони здоров'я, тобто про порушення фінансової складової доступності медичної допомоги.

Корупційними ризиками у цьому випадку є: недостатня поінформованість пацієнтів про можливість отримання певної медичної послуги безкоштовно, непрозорий розподіл фінансових ресурсів, складна процедура отримання певних медичних послуг (направлення лікаря, необхідність отримання додаткових довідок чи висновків консиліуму лікарів), вимагання неформальних платежів за частину медичних послуг (операція безкоштовно, але потрібно придбати ендопротез чи кришталик), тоді як держава гарантує їх безкоштовне надання; прохання сплатити благодійний внесок як умова отримання певних медичних послуг позачергово чи у певного лікаря тощо. Вирішення цієї проблеми, на нашу думку, можливе шляхом запровадження прозорого порядку ведення черги пацієнтів на отримання дороговартісних медичних послуг [3, с. 122].

Корупційними ризиками під час забезпечення територіальної доступності медичної допомоги є: відмова у наданні послуг через відсутність закладу охорони здоров'я чи необхідного спеціаліста в територіальній доступності або вказівка на те, що він приймає тільки в певні години. Для забезпечення територіальної доступності медичної допомоги в Україні створено спроможну мережу закладів охорони здоров'я, проте при її формуванні також виникає багато корупційних ризиків, про що ми вже наголошували раніше [4, с. 241]. Вирішення проблем територіальної доступності наразі в умовах воєнного стану можливе шляхом запровадження мобільних бригад для надання первинної та спеціалізованої медичної допомоги, а також мобільних аптек [5, с. 160].

Корупційними ризиками під час забезпечення особистої доступності медичної допомоги є відмова у наданні медичних послуг через відсутність підписаної декларації з лікарем про надання первинної медичної допомоги (ПМД), відсутність направлення лікаря ПМД до лікаря-спеціаліста. Тут дуже важливим є інформування пацієнта про його права на отримання медичної допомоги у певних випадках без направлення лікаря ПМД чи без підписаної декларації з лікарем ПМД.

Наразі держава гарантує безоплатність медичної допомоги шляхом встановлення кримінальної відповідальності за порушення права на безоплатну медичну допомогу. Відповідно до ч. 1 ст. 184 Кримінального кодексу України незаконна вимога оплати за надання медичної допомоги в державних чи комунальних закладах охорони здоров'я карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або пробаційним наглядом на строк до двох років [6]. Вказане діяння є кримінальним проступком, що значно спрощує його розслідування та притягнення до кримінальної відповідальності. Водночас, в літературі зустрічається позиція, що передбачені в КК норми про відповідальність за корупційні правопорушення можуть і мають застосовуватися за корупційні правопорушення у сфері надання медичної допомоги [7, с. 32]. Але, на жаль, за 6 місяців 2024 року обліковано тільки три факти вчинення кримінальних проступків за ст. 184 КК України, що свідчить про недостатню увагу держави до цієї проблеми і важливість її подальшої наукової розробки.

Література:

1. Погорецький М. А. Щодо боротьби з корупцією у сучасних умовах розбудови України як правової демократичної держави. *Наукові записки Харківського економіко-правового ун-ту*. 2010. № 1 (8). С. 51–62.
2. Погорецький М. А. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією: проблеми правового регулювання. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2002. № 6. С. 147–155.
3. Білан С. Ю. Впровадження черги пацієнтів як інструмент забезпечення державою своєчасності надання медичної допомоги. *Вісник кримінального судочинства*. 2021. № 3–4. С. 122–128.
4. Білан С. Ю. Спроможна мережа закладів охорони здоров'я: проблеми забезпечення доступності медичної допомоги. *Вісник кримінального судочинства*. 2023. № 3–4. С. 240–248.
5. Білан С. Ю. Адміністративно-правові засади забезпечення доступності медичної допомоги для населення в умовах воєнного стану. *Вісник кримінального судочинства*. 2022. № 3–4. С. 158–163.
6. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1203>

7. Гуторова Н. О. Правові засоби запобігання корупції у сфері надання медичної допомоги. *Медичне право України: історичні аспекти, новітні тенденції та перспективи розвитку. Збірник статей наукових читань, присвячених пам'яті Гладуна Зіновія Степановича* / упоряд. д.ю.н., проф. І. Я. Сенюта, к.ю.н., доц. Х. Я. Терешко. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право». 2022. 88 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-425-5-3>

РОЛЬ СУДУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Біланчук Андрій Володимирович

*здобувач освітньо-наукового рівня (доктор філософії),
Науково-дослідний інститут публічного права
м. Київ, Україна*

Демянюк Олександр Миколайович

*здобувач освітньо-наукового рівня (доктор філософії),
Науково-дослідний інститут публічного права
м. Київ, Україна*

Особливу роль у забезпеченні кримінально-процесуального захисту прав людини в умовах збройного конфлікту відіграє система правосуддя, оскільки вона виступає одним із основних інституцій, який спрямовує свою діяльність на карне переслідування за вчинення воєнних злочинів, злочинів геноциду, проти людяності та агресії, притягнення винних до відповідальності, забезпечення неупередженого правосуддя та відновлення справедливості для жертв збройного-конфлікту, дотримання прав підозрюваних та обвинувачених в ході кримінального провадження, взаємодію з міжнародними організаціями та судами, дотримання норм та принципів міжнародного гуманітарного права та ін. Основним складнощами у забезпеченні кримінально-процесуального захисту прав людини в умовах воєнного стану в сфері правосуддя є: затягнутий процес ратифікації Статуту Міжнародного кримінального суду, відсутність у Кримінальному кодексі України повного переліку воєнних злочинів, які містяться у міжнародному праві, дефіцит компетентних кадрів, помилки у кваліфікації кримінальних правопорушень, наявність міжнародного імунітету у високопосадовців рф, епізодичне притягнення до відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права та ін.